

I Z S T Ā D E

NO 6. NOVEMBRA LĪDZ 4. DECEMBRIM 1927

Simon Lissim.

EXPOSITION

DU 6 NOVEMBRE AU 4 DECEMBRE 1927

RĪGAS PILSĒTAS MĀKSLAS MUZEJĀ
MUSÉE DES BEAUX-ARTS DE LA VILLE DE RIGA

I E V A D A M

Sorbonā, 1922. g., apmeklēja mākslas vēstures lekcijas domu pilns jauneklis, zilām, sapņainām acīm, Simons Lisims. Dzimis 1900. g. Ķijevā, viņš bij pēc krievu jukām 1921. g. glābies Eiropas pilsētā, kuŗa ir visviesmīlīgākā nelaimei un talantam.

Divas īpašības — darbs un apdāvinātība viņam drīz vien iekaŗoja apskauŗamu slavu ne tikai nesaskaitāmā krievu kolonijā, bet arī franču sabiedrībā. Savus mākslinieka uzskatus Lisims attīstīja apmeklēdams gan Sorbonas klausītavu amfiteātrus, gan Luvra muzeju, izstādes, gan dekoratīvo mākslu biblioteku un Nacionālās bibliotekas gravīru kabinetu, kur to visvairāk pievilka lielā ornamentista Žaņa Berēna (Berrin) kaprīzie gravējumi. Te bija gūti dzīvs spēks un barība intensīvam darbam zīmēšanā un akvareļa gleznošanā, kam topošais mākslinieks nodevās savā klusā stūdiju kabinetā. Bet darbs bez talanta ir mocības. Simons Lisims ir brīnišķīgi apdāvināts dekoratīvā mākslā. Viņš

redz, domā un jūt kā dekorators. Tas nozīmē: gribēdams krāšņot apkārtni, kuŗā norit dzīve (dzīvokli, teātri), Lisims veido gluŗi spontani reāli doto līniju un krāsu harmoniju tīrā izteiksmē.

Talants un darbs tikuŗi taisnīgi un derīgi atlīdzināti. Kopŗ 1921. g. līdz ŗai dienai apdāvinātais dekorators izstādījis ar vienmēr lielākiem panākumiem Parīzē, Londonā, Berlinē un Ņujorkā. Starptautiskā izstādē, Parīzē 1925. g., kuŗā Lisims piedalījās franču sekcijā, viņam pieŗķīra sudraba medāli. Jo lielāka nozīme tam, ka mākslinieka zīmējumus gan ieguva gan realizēja Lionas zīda fabrikas, Sevru un Limoŗas porcelāna fabrikas, Luksenburga un Dekoratīvo mākslu muzeji Parīzē. Bet daudz vairāk kā audumu un keramikas dekoratīvā glezniecība to pievelk teātris. Te viņa dziļākais dzīves uzdevums. Leona Baksta pēdējo dzīves gadu mācekļis un draugs, Lisims tagad ir viņa mantinieks, būdams līdzdarbinieks lielā atjaunoŗanas kustībā, kuŗa pārveido skatuves ilūzijas brīniŗķo mākslu. Ŗo burvīgo mākslu, kas ikvakarus liek mums aizmirst dienas rūpes. Ar to sacīts, ka

viņa dekorāciju veids ir ļoti moderns. Lisims mīl savu laikmetu. Tas prot ielikt tagadnes formās un toņos dzeju, kuŗa paliks mūžam. Luņé-Poe pieņēmis viņu sev par palīgu „Oeuvre“ teātrī. Šis teātris, kā jau zināms, nebrauc pa pagātnes kļūdu sliedēm.

Savas teicamās spējas Lisims vislabāki pauž dekorāciju un dziļi oriģinālo kostīmu sacerējumos Mēterlinka „Zilam putnam“, „Kņazam Igoŗam“ (Briseles karāliskā teātrī), „Caram Saltānam“ (Barselonas Liceo operai), Itāliešu komēdijai un Rostāna „Ērglēnam“. Pēdejo uzvest radās laimīga ideja Nacionālam teātrim Rīgā.—

Mākslinieka visai īpatnējais talants atšķiras no Baksta tai ziņā, ka viņš meklē mazāk kustības nekā pēdējais. Lai uzburtu laikmetu un vietu, jaunais dekorātors tos ietver dažos būtiskos vilcienos, vienkāršodams izteiksmes līdzekļus. Lisims ir dabu atkārtujošā realisma pretstats: mākslinieks novērojis pārveido, pārstata, tā tad sugestē. Viņš zin, ka sugestijas spēks ir visiespaidīgākais. Lai teiktu visu, — Lisims ir dzejnieks. („Ērglēna“ nakts dekorācijas). Viņa skatuves gleznu otra raksturīgā pazīme ir pra-

šana apvienot plašos laukumos ārkārtējus detaļu smalkumus, kuŗus tas zīmē ar lielu rūpību. Savu darbu mīloša vidus laiku miniaturista rūpība. Varbūt es tur atradīšu arī XVIII. g. simteņa lielā franču dekorātorā Žaņa Bertēna iespaidu (piem. „Ērglēnā“), jo šo meistarā Lisims daudz studējis. — Es neaizmirstu savu pārsteigumu, kad 1922. g. šis ārzemnieks, atnācis no tālienes, man izteica savu lielo cieņu tam no mūsu dekorātoriem, kas ar smalko, precīzo un vieglo dzīvumu atkausēja „Lielā gadu simta“ dekoratīvo sirsnīgumu un pavēra jaunu laikmetu. Starp citu, še Francijā, Versāļas atmosferā, Lisimam nav palicis svešs lielo klasisko likumu iespaids. Likumu, kuŗus XVIII.g. s. visa Eiropa atdarināja. Tāds iespaids vērojams „Ērglēnā“ pirmā cēliena grandiozā augu un marmora dekorācijā. Tai pavisam klasiska perspektīva. Tas nozīmē, ka Lisims pavēries pa daļai latīņu kultūrai. Un taisni viņa talanta cita pazīme ir klasicizma vieglā daiļuma saistījums ar pusorientālisko temperamentu, ar lidošo iedomu, kāda mūs aiznes ļoti tālu fantāzijas valstī. Viņš paliek krievs, kas jo labāk, jo nav patiesa māksli-

nieka, kuņš nebūtu savas zemes un rāsas zieds. To jūtam šajā gandrīz aziātiskā formu un krāsu pārpilnībā. Lai gan krāsas kāpinātas spilgtā mirdzumā, tomēr paliek vienmēr harmoniski kopskaņotas. Iedzimto chromatismu, jau stiprinātu savas zemes tautiskā mākslā, Lisims papildināja studēdams Klunija muzejā paklājus, vidus laiku svaigās franču un burvīgās perziešu miniaturas. Arī te — atkal austrumi un rietumi noliecās pār viņa darbu.

Man šķiet, ka būšu uzmetis šī talanta galvenos vaibstus ja minēšu vēl divus īpatnējus atradumus. Viens no tiem — likt apžilbinoši bagātiem kostīmiem kustēties arhitektoniskā dekorācijā, ļoti vienkāršā, skaidrām līnijām un toņiem. Kontrasts ir aizraujošs. („Hamletā“, „Princesē Turandotā“, „Mīlestībā uz trijiem apelsīniem“, vienā „Ērglēna“ daļā). Otrs ir drīzāk tendence kā atradums: humors. Tanīs ūsainie, ļoti grezni uzpostie bajari te amizants piemērs. Lisims mīl krievu pasakas. Te, iedomu pasaulē, uzzied fantazija, te nāk un iet rēgu personas. Tās zīmētas sintētiski, ar jūtamam karikatūrisku tiek-smi, krāšņi krāsotas. Mums, mūžīgājiem bēr-

niem, tāda vienmēr jaunībā ilgstoša māksla ir atjaunošanās.

Šī dekoratīvā māksla, kuŗā valdzina augstas kultūras un dažreiz tautiskas iedvesmes jaukumi, grezno austrumu un latīņu kultūras. Te kopoti dzejā pārveidoti novērojumi vienā no tām mākslām, kas sagādā strādīgai (un arī cietējai) cilvēcei dzejiskās aizmiršanās labdarību. Pašreizējās izstādes zālē un „Ērglēna“ dekorāciju priekšā Rīga pārlicināsies, ka Lisimam ir nākotne.

RENĒ ŠNEIDERS
(RENÉ SCHNEIDER)

Mākslas vēstures profesors Sorbonā

P R É F A C E

En 1922 un jeune homme placide aux yeux pleins de rêve suivait les cours d'Histoire de l'Art à la Sorbonne. Mr. Simon *Lissim*, né à Kiev en 1900, était venu échouer en 1921 après la tourmente russe dans la ville d'Europe la plus hospitalière à l'infortune et au talent.

Très vite deux qualités lui ont conquis, non seulement dans l'innombrable colonie russe mais encore dans le public parisien, une notoriété enviable: le travail et le don. Entre les amphithéâtres de la Sorbonne, le musée du Louvre, les Expositions, la Bibliothèque des Arts décoratifs et le Cabinet des Estampes où l'attiraient surtout les capricieuses planches du grand ornemaniste Jean Bérain, il développait sa culture artistique. Elle a vivifié, nourri, l'intense travail personnel de dessin et d'aquarelle auquel il se livrait dans son cabinet silencieux. Mais le travail sans le don est une géhenne. Mr. *Lissim* est merveilleusement doué pour la décoration. Il voit, il pense, il sent en décora-

teur, c'est à dire que spontanément, en vue d'orner le milieu où se passe la vie, appartement, théâtre, il agence en purs effets d'harmonie, linéaire ou colorée, les données du réel.

Don et travail ont été justement et largement récompensés. De 1921 à aujourd'hui il a exposé avec un succès croissant à Paris, à Londres, à Berlin, à New-York. L'Exposition Internationale de 1925 à Paris a consacré son talent dans la Section Française par une médaille d'argent. Et ce qui vaut mieux, les fabriques de soieries de Lyon, les Manufactures de porcelaine de Sèvres et de Limoges, les musées du Luxembourg et des Arts Décoratifs de Paris, ont voulu acquérir certains de ses dessins ou les réaliser. Mais plus que la décoration du tissu ou de la céramique, celle du Théâtre l'attire. Là est sa vocation intime. Disciple et ami de Léon Bakst en ses dernières années, il est aujourd'hui son héritier, il collabore au grand mouvement de rénovation qui transforme l'art merveilleux de l'illusion scénique, cet art enchanté qui tous les soirs nous fait oublier les soucis du jour. C'est dire que sa note de décoration est très moderne.

4 Uguns putns — L'Oiseau de Feu

Mr. *Lissim*, qui a 27 ans et qui aime son temps, sait mettre dans des formes et des tons qui sont d'aujourd'hui une poésie qui est de toujours. Ligné-Poe l'a pris pour auxiliaire à son Théâtre de l'Oeuvre, qui, on le sait, ne se traîne pas dans les errements du passé. Pour „l'Oiseau bleu“ de Maeterlinck, pour le „Prince Igor“ au Théâtre Royal de Bruxelles, pour le „Tzar Saltan“ au Lyceo de Barcelone, pour la Comédie italienne, pour „l'Aiglon“ de Rostand que le Théâtre National de Lettonie à Riga à l'heureuse idée de „monter“, il a composé des décors, des costumes profondément originaux où se résume le meilleur de son talent.

Talent très personnel, qui diffère de celui de Bakst en ce qu'il recherche moins le mouvement. Il excelle à simplifier pour évoquer, en fixant en quelques traits essentiels l'époque et le lieu. Mr. *Lissim* est le contraire du réalisme copiste: après avoir observé il transpose, donc il suggère. Il sait que la vertu de la suggestion est la plus pénétrante. Pour tout dire il est poète. (Les décors nocturnes de „l'Aiglon“.) Un autre trait caractéristique de ses décors

c'est d'unir à l'ampleur une extrême finesse de détail, dessiné avec un soin minutieux. Soin de miniaturiste, qui aime les miniatures médiévales. Peut-être encore y retrouverais-je volontiers l'influence du grand décorateur français du 18-e siècle, Jean Bérain, qu'il a beaucoup pratiqué, ainsi que dans la distinction de certains personnages, par exemple dans „l'Aiglon“. Je n'oublie pas ma surprise lorsqu'en 1922 cet étranger venu du Septentrion me déclara son culte pour celui de nos décorateurs qui dégela par sa vivacité légère, fine et précise, la solennité décorative du „Grand Siècle“ et ouvrit la Régence. Du reste il n'est pas sans avoir subi en France, dans l'atmosphère de Versailles, l'influence des grandes ordonnances classiques, que toute l'Europe du XVIII siècle avait elle-même imitées. On s'en aperçoit quand on regarde son grandiose décor de végétation et de marbre, en perspective toute classique, du I-er acte de „l'Aiglon“. C'est dire que Mr. *Lissim* s'est quelque peu ouvert à la latinité. Et précisément c'est un autre trait de son talent que ce mélange d'un léger classicisme avec son tem-

pérament demi-oriental, avec cette imagination voyageuse qui nous emporte très loin dans le domaine de la Fantaisie. Il reste russe, et c'est tant mieux, puisqu'il n'y a pas de véritable artiste qui ne soit fleur du sol et de la race. On le sent ici à cette opulence presque asiatique des formes et des couleurs, celles-ci poussées à l'éclat intense mais toujours accordées harmonieusement. Mr. *Lissim* a perfectionné son chromatisme natif, que stimulait déjà l'imagerie populaire de son pays, par l'étude des tapisseries du musée de Cluny, des fraîches miniatures françaises du Moyen age, et des charmantes miniatures persanes. Ici encore Orient et Occident se sont penchés sur son travail.

J'aurai, je crois, esquissé les principaux caractères de son talent quand j'aurai signalé deux recherches curieuses. L'une consiste à faire mouvoir dans un décor architectural sobre de lignes, sobre de tons, très simple, des costumes de richesse éblouissante. Le contraste est saisissant (Hamlet, Tourandot, L'Amour des Trois Oranges, une partie de l'Aiglon.) L'autre est une tendance plutôt qu'une recherche:

l'humour. Les trois Boyards moustachus, parés comme des châsses, en sont un amusant exemple. Mr. *Lissim* aime les contes russes: c'est la veine populaire, un monde féérique où la fantaisie fleurit, où vont et viennent les personnages-fantomes dessinés synthétiquement en parti-pris caricatural, et colorés avec luxuriance. Pour les éternels enfants que nous sommes cet art plein de gaité contenue est un rajeunissement.

Mélange de haute culture et de verve parfois populaire, d'Orient magnifique et de latinité, d'observation transfigurée en poésie, cet art décoratif est de ceux qui ménagent à l'humanité qui travaille (et qui souffre) les bienfaits de l'évasion poétique. Dans les salles de cette Exposition et devant les décors de „l'Aiglon“, Riga s'en convaincra, Mr. *Lissim* a de l'avenir.

RENÉ SCHNEIDER
Professeur d'Histoire de l'Art
à la Sorbonne

KATALOGS
CATALOGUE

- 1 Marionetes
- 2 Princis (No Gocci komedijas)
- 3 Bajāru pastaigāšanās
(No Ž. Vešlera kundzes kolekcijas Parīzē)
- 4 Uguns putns
- 5 Cares Šemahanas telts
- 6 Pasaku pilsēta
- 7 Maskarāde
- 8 Jānis carevičs un uguns putns
- 9 Zalome
- 10 Klusā daba
- 11 Austrumniecisks kostīms
- 12 Austrumniecisks kostīms
- 13 Pasaku milzis
- 14 Trīs bajāri
- 15 Cara Saltāna nerrs
- 16 Černomors
- 17 Krieviska senlaiku ainava
- 18 Astrologs („Zelta gailītis“)
- 19—26 Drēbju projekti
- 27 Putns

- 1 Les Marionnettes
- 2 Le Prince (Personnage d'une comédie de Gozzi)
- 3 La Promenade des Boyards
(Collection de madame Léon Weschler. Paris)
- 4 L'Oiseau de Feu
- 5 La Tente de la Reine de Schemachan
- 6 La Cité légendaire
- 7 Le Bal masqué
- 8 L'Oiseau de Feu et Ivan le Tzarevitch
- 9 Salomé
- 10 Nature morte
- 11 Costume oriental
- 12 Costume oriental
- 13 Le Chevalier de légende
- 14 Les trois Boyards
- 15 Le Bouffon du Tzar Saltan
- 16 Tchernomor
- 17 Paysage russe d'antan
- 18 L'Astrologue (le Coq d'or)
- 19—26 Projets pour tissu
- 27 L'Oiseau

- 28 Austrumu pasaka
29 Austrumu pasaka
30 Telts
31 Mantijas projekts

TEĀTRIS

„Ērglēns“ E. Rostana

- 32 Skatuves kompozīcija I cēl. „Zalons Bades
nes villā“
33 Skatuves komp. II cēl. „Ērglēna kabinets“
34 Skatuves kompozīcija III cēl. „Maskarāde“
35 Skatuves kompozīcija V cēl. „Vagrama“
36 Skatuves kompozīcija VI cēl. „Reichštades
hercoga guļamistaba“
37—46 Kostīmi (Latvijas Nacionālais Teātris, 1927)

„Kleopatra“ Cserstevena

- 47 Kostīms (Teātris „L'Oeuvre“ — Parīze, 1923)

Farss „Vēl“

- 48 Skatuves kompozīcija (Teātris „L'Oeuvre“ —
Parīzē, 1924)

11 Austrumniecisks kostīms — Costume oriental

- 28 Conte oriental
- 29 Conte uriental
- 30 La Tente
- 31 Projet d'un Manteau

THÉÂTRE

„L'Aiglon“ d'Edmond Rostand

- 32 Décor du I Acte
- 33 Décor du II Acte
- 34 Décor du IV Acte
- 35 Décor du V Acte
- 36 Décor du VI Acte
- 37—46 Costumes (Théâtre National de Lettonie
1927)

„Kléopâtra“ de T'Serstevens

- 47 Projet du costume de Vatés (Théâtre de
l'Oeuvre Paris, 1923)

„La Farce des Encore“

- 48 Décor (Théâtre de l'Oeuvre, Paris 1924)

Tragēdija „Hamlets“

- 49 Skatuves kompozīcijas I cēl. I un III ainai
- 50 Skatuves kompozīcija I cēl. IV ainai
- 51 Skatuves kompozīcija IV cēl. I ainai
- 52 Skatuves kompozīcija IV cēl. II ainai
- 53 Karāja kostīms
- 54 Anglijas Sūtņa kostīms (Teātris „L'Oeuvre“ —
Parīzē, 1925)

Op. „Kņazs Jgors“

- 55 I cēl. dekorāciju projekts (Briseles Karāliskā
Operā — 1924)

Op. „Tirgus Soročincos“

- 56 I cēl. dekorāciju projekts (Briseles Karāliskā
Operā — 1924)

Op. „Cars Saltāns“

- 57 I cēl. skatuves kompozīcija
- 58 Nerra kostīms (Barselonas „Liceo“ operā, 1924)

„Hamlet“ de Shakespeare

- 49 Décor du I Acte, Tableau I et III
- 50 Décor du IV Acte, Tableau I
- 51 Décor du IV Acte, Tableau I
- 52 Décor du IV Acte, Tableau II
- 53 Costume du Roi
- 54 Costume de l'Ambassadeur d'Angleterre
(Théâtre de l'Oeuvre, Paris 1925)

„Le Prince Jgor“ Opéra de Borodine

- 55 Croquis pour le décor du I Acte (Théâtre Royal de la Monnaie. Bruxelles, 1924)

„La Foire de Sorotchinzi“ opéra de Mousorgsky

- 56 Croquis pour le décor du I Acte (Théâtre Royal de la Monnaie. Bruxelles, 1924)

„Le Tzar Saltan“ opéra de Rimsky- Korsakoff

- 57 Décor du I Acte
- 58 Costume du Bouffon (Grand Théâtre du Lycéo à Barcelone, 1924)

Op. „Kaščejs Nemirstīgais“

59 Skatuves kompozīcija (Barselonas „Liceo“ operā, 1924)

Op. „Tirgus Soročincos“

60 Kazāku kostīms (Barselonas „Liceo“ operā, 1924)

Komedija „Pilsonis muižniecībā“

61 Skatuves kompozīcija I cēl.

62 Skatuves kompozīcija IV cēl.

„Steņka Razins“

63 Tautas dziesmas inscenējuma skatuves kompozīcija

„Zilais Putns“ Meterlinka

64 Skatuves kompozīcija „Nākotnes valstība“

65 Kostīma projekts „Laime būt bagātam“

66 Kostīma projekts „Maize“

„Kastchtchey l'Immortel“ opéra
de Rimsky-Korsakoff

59 Décor (Grand Théâtre du Lycéo à Barcelone,
1924)

„La Foire de Sorotchinzi“ opéra
de Mousorgsky

60 Costume du Cosaque (Grand Théâtre du
Lycéo à Barcelone, 1924)

„Le Bourgeois Gentilhomme“ co-
medie de Molière

61 Décor du I Acte

62 Décor du IV Acte

„Stenka Razine“

63 Chanson populaire. Projet de mise-en-scène

„l'Oiseau Bleu“ de Maeterlinck

64 Décor „Le Royaume de l'Avenir“

65 Projet de „Costume Le Bonheur d'être riche“

66 Projet de Costume „Le Pain“

Komēdija „Turandot“ Gocci

67 Skatuves kompozīcija „Pilsētas vārti“

68 Skatuves kompozīcija „Sēta“

„Svētā Žanna“ B. Šova

69 Skatuves kompozīcija „Pils zāle“

70 Skatuves kompozīcija „Karāļa guļamistaba“

71 Skatuves kompozīcija „Teltī“

72 Skatuves kompozīcija „Upmalā“

„Sarkangalvīte“

73 Pasakas inscenējuma skatuves kompozīcija
„Vecāku mājas“

74 Pasakas inscenējuma skatuves kompozīcija
„Mežs“

75 Pasakas inscenējuma skatuves kompozīcija
„Pie vecmātes“

„Mīlestība uz trim apelsīniem“ Gocci

76 Velna un divu karavīru kostīmi

„Tourandot“ de Gozzi]

67 Décor: L'Entrée de la Ville

68 Décor: La Cour

„Sainte Jeanne“ de B. Shaw

69 Décor: La Salle du Château

70 Décor: Chambre à coucher du Roi

71 Décor: Interieur de la Tente

72 Décor: Un Exterieur

„Le Chaperon Rouge“

73 Projet du décor: La Maison des Parents

74 Projet du décor: Le Bois

75 Projet du décor: Chez la Grand-Mère

„L'Amour des trois Oranges“ de Gozzi

76 Les costumes du Diable et de deux Guerriers

PORCELANS

77 Liela šķīvja projekts

78—83 Šķīvji (L. Rodzjanko kundzes izpildījumā)

PORCELAINES

77 Projet d'un plat

78—83 Assiettes (exécutées par M-me L.
Rodzianko)

LATVJU KULTURA, RIGĀ